

Narcís Comadira

El meu X.A.

Xavier Albertí, Pausa 35 (2013)

El poeta i dramaturg Narcís Comadira esbossa un recorregut biogràfic de la seva relació personal i professional amb el director d'escena Xavier Albertí, rememorant una a una les seves nombroses col·laboracions escèniques. Un recorregut que s'inicia amb la seva coneixença l'any 1994, quan Comadira assisteix com a espectador a l'espectacle *A la meta*, de Thomas Bernhard, dirigit per Albertí, i que s'allarga fins al 2013, en el moment de redacció de l'article.

Recordo amb tota exactitud quan vaig conèixer Xavier Albertí. Va ser al teatre del vell Institut del Teatre. Jo, lector, llavors, apassionat de Thomas Bernhard, vaig anar a veure *A la meta*, que, protagonitzada per Lurdes Barba, dirigia un jove director de Lloret que es deia Albertí. Em va agradar moltíssim, recordo. I, en acabat, em vaig esperar per saludar-lo. Ell, molt jove, no pas guapo però tremendament atractiu per l'energia que comunicava, em va donar la mà i va fer xocar els talons com si fos un exalumne d'una escola militar prussiana. La seva lectura de Bernhard, si ho recordo bé, perquè han passat molt anys, va ser d'un respecte exquisit pel text. La seva direcció, d'una exactitud suïssa. Anàvem bé, vaig pensar, finalment un centreeuropeu, finalment un estil de direcció que s'allunyava de l'academicisme kitsch de Strehler (*Pasolini dixit*), que s'allunyava del «fer bonic», però que en feia, gràcies a una estètica que podríem dir que naixia *naturalment* de la paraula. També vaig conèixer Lurdes Barba, aquell vespre, ella que, més endavant, interpretaria dues obres meves, les dues dirigides per Albertí. Però no avancem esdeveniments.

No sé quan el vaig tornar a veure. De fet, amb Xavier Albertí, a qui tinc com a un amic, que admiro profundament com a director i estimo molt com a persona, ens veiem poc, fins i tot molt poc. Perquè ell és molt més jove que no pas jo i vivim en mons diferents. Però sé que hi és i ell sap que hi sóc. Per a tot el que calgui. Segurament el vaig tornar a veure quan ell va muntar al Romea aquell espectacle esplèndid sobre Sagarra. *Una geografia estilogràfica*, es deia, i hi cantava la meva germana Montserrat. L'espectacle era una antologia de textos del gran escriptor, amb música, en la línia del que serien alguns espectacles posteriors d'Albertí. Domènec Reixach, que llavors dirigia el Centre Dramàtic, va tenir la felicitat pensada d'encarregar a Albertí uns espectacles que només es feien un dilluns, dedicats a algun poeta. un dia em va tocar a mi. Llavors vaig veure sovint en Xavier i el vaig tractar més. Però la primera impressió es va mantenir. Continuava essent atractiu, ple d'energia, exacte en la direcció, minucios en el respecte al text. L'espectacle es deia *La llavor dels somnis*, un títol que, em sembla, va posar-li en Reixach, a partir d'un vers meu. Era una antologia de poemes meus triats i ordenats per Xavier Albertí i interpretats per un Jordi Boixaderas ple de matisos i de generositat. una escenografia preciosa: una mena de golfes plenes de trastos i mobles vells tapats amb draps blancs. una il·luminació evocadora. Allà enmig, Boixaderas es movia, parlava, callava. A més de tot això, Xavier Albertí, que és músic, i això és important per a la seva manera de dirigir, va triar alguna composició adient i en va compondre també alguna. Un quartet de corda i un piano les interpretaven. Com a fons del meu poema «Interior amb música de Chopin» va triar aquell preludi preciós que el profans coneixem com el de «la gota d'aigua». Per al poema «Giga» va compondre una peça que em va agradar moltíssim. Vaig anar a alguns assaigs i vaig veure com treballava. Em va semblar que deixava fer. Però no. Semblava que deixava fer, però la seva presència activa anava conduint la veu de l'actor cap allà on ell volia. Lluny de la declamació, lluny dels subratllats, cap al text, marcant les pauses i les intensitats del text.

Aquesta va ser la primera cosa que vam fer junts. Després va venir *Càndid*, si la memòria no em falla. un musical. El cèlebre i preciós musical amb música de Leonard Bernstein i lletres d'autors diversos: de Lillian Hellman, de Richard Wilbur, de Stephen Sondheim... Vaig fer-ne la traducció, amb les dificultats que comporta traduir cançons, per tot allò d'adaptar la lletra a una música existent. Albertí, a més de dirigir tot l'espectacle, va fer una adaptació de la música per a un conjunt petit que ell dirigia puntualment cada nit. Hi vaig anar moltes vegades, perquè m'hi divertia enormement. L'espectacle era esplèndid, malgrat tot —pot-ser l'escenografia era massa imponent i coartava els moviments, i no tots els actors eren tan bons cantants com la partitura demanava—. Després, a vegades, anàvem a sopar.

No recordo si va ser abans o després de *Càndid* quan en Xavier em va demanar que traduís *Orgia*, de Pier Paolo Pasolini. Sempre m'ha agradat molt Pasolini. N'havia traduït algun poema i havia vist moltes de les seves pel·lícules. Per això em va agradar molt l'encàrrec. L'obra és d'una duresa notable i amb una mena d'àries líriques que articulen una acció que es desenvolupa en el text. Teatre de la paraula, com va batejar el mateix Pasolini el seu teatre, oposat al

teatre de la xerrameca i al teatre del gest i del crít. Recordo un Pere Arquillué jove, despullat, una mica vergonyós, cosa que li afegia un encant notable, dient aquells versos nostàlgics i feridors d'Orgia. I ja que som a Pasolini, anys més tard, Xavier Albertí va fer un espectacle, *PPP*, dedicat al poeta. una mica en la línia d'aquells primerencs espectacles del Romea, el dedicat a Sagarra i als meus versos, *PPP* lligava molts aspectes de Pasolini. Aspectes biogràfics, poètics, fílmics. L'espectacle era altament emotiu sense renunciar a un sentit de l'humor típicament albertinià, cerebral, gestual i lingüístic. Per a aquest espectacle, en Xavier em va demanar que li traduís un poema important de Pasolini, «Versos del testament». Se sentia, en *off*, al final de l'espectacle, i el tancava tràgicament. una vegada més, la veu de Pere Arquillué donava carn al poeta.

Quan Xavier Albertí dirigia el Festival Grec, el 1997, any en què es commemorava el centenari del naixement de Josep Pla, ell i el seu ajudant Biel Moll em van demanar que escrivís una obra de teatre sobre l'escriptor de Llofriu. Una obra que s'estrenaria al festival, com així va ser, i que, després, a la tardor es faria al Romea en temporada normal, com no va ser. Jo vaig escriure *El dia dels morts. Un oratori per a Josep Pla*. El text va agradar molt a en Xavier. El va respectar escrupolosament. Jo anava cada dia als assaigs i es va crear aquell clima tan especial d'amistat entre tota la companyia. Aquella mena d'amistat que sembla indestructible, però que, un cop acabades les representacions, es dissol imperceptiblement, però que deixa un pòsit de memòria i d'afecte que no s'esborren. un Manel Barceló extraordinari. Una Julieta Serrano magnífica. I aquí em vaig retrobar amb Lurdes Barba, exacta en el seu paper de jueva rica. Joan Baixas, Josep Julien, Pep Sais i un joveníssim actor, López Murtra, em sembla que es deia, completaven la companyia. Albertí em va demanar que jo mateix fes el disseny de l'escenografia, cosa que em va donar una gran satisfacció. Amb aquesta obra va passar una cosa que encara ni en Xavier ni jo no ens expliquem. Va tenir unes crítiques dolentíssimes. Com si hi hagués el *parti pris* que allò no es podia fer. Que allò no tocava. Que, d'obra sobre Pla, sembla que només n'hi podia haver una, la que preparava Boadella (una obra que va resultar ser infecta, plena de tòpics i que, això sí, feia riure). La meua, la nostra, fugia de tots els tòpics. Pla, sense boina, vestia esmòquing, i, tot i que era absolutament planiana, en ella no hi havia ni una frase de Pla. Però el país, la *kultureta* va decidir que no, que allò no, i ens la vam haver de menjar amb patates, perquè el Romea, que és on s'havia de fer, va decidir que no la volia. Sempre he cregut que, pel novembre, al Romea, hagués agradat molt a un públic sense prejudicis.

Van passar uns anys. Ens vèiem en alguna estrena seva. Alguna vegada sopàvem. Recordo un *micuit* deliciós, fet per ell, una nit, a casa seva. Quan el Festival de Músiques Religioses de Girona em va demanar un text i que proposés jo el compositor, immediatament vaig pensar en Xavier Albertí. Li vaig passar «Tres motets profans», que ell va musicar. Es van estrenar a Girona, al peu de les escales de la Catedral. Ell no hi va poder ser i no ha sentit mai la seva composició (per a veu de tenor i percussió). També, més endavant, el Festival de Peralada em va demanar una cançó de cabaret. La vaig fer i vaig tornar a pensar en Xavier Albertí. La cançó és preciosa. Però a Peralada al pianista li va fer mandra enfrontar-se amb el virtuós acompanyament escrit per en Xavier. El va simplificar. La cançó va quedar mancada. Més endavant, però, la vam poder sentir com calia. Ja arribarà.

Un dia, Salvador Sunyer em va dir si estaria disposat a fer una cosa amb Xavier Albertí. Li vaig dir immediatament que sí. Ens vam trobar, amb en Xavier, en una pizzeria que hi ha prop del Lliure, al carrer Lleida. En Xavier em va explicar que volia fer un espectacle musical sobre la cançó catalana, des de Clavé fins a Montsalvatge. Tenia moltes partitures trobades als arxius de la Societat d'Autors i en volia donar a conèixer algunes. Que hi pensés. Però en Sunyer reclamava un títol. Parlant, parlant, va sortir aquell vers de Verdaguier: «Arpes del bosc». Però no ens acabava de convèncer. I vam continuar: «Arpes del bosc, pinsans i cadernereres...» I ens va fer gràcia. Encara no sabíem quin sentit tindria però ja ho teníem. *Pinsans i cadernereres* es va convertir en un títol sense espectacle. Un altre dia, ja havent de posar fil a l'agulla de debò, em va dir que jo havia de fer un text que vertebrés d'alguna manera les cançons. una mena de conferència que un «savi» donava sobre la cançó catalana. De cop ho vaig veure clar. «Pinsans i cadernereres» seria el nom d'una coral d'un poble imaginari que, amb motiu del seu centenari, fa una gran festa. I el conferenciant no era altre que un poeta local al qual vaig donar un nom semblant al meu: Narcís Cordelira. L'espectacle, a en Xavier, li va sortir rodó. Divertit i nostàlgic, didàctic i tendre, dramàtic, ric de matisos i veus. una autèntica troballa. Es va estrenar a Girona i es va fer només una setmana a Barcelona. Va ser una llàstima perquè molta gent es va quedar sense veure'l.

Albertí sabia que em fascinava Verdaguier. I em va demanar un text «verdaguierà» per a l'Espai Lliure. Vaig escriure *Al cel. Un oratori per a Jacint Verdaguier*. I així com al text hi havia una estructura que era meua i uns personatges que eren meus i molts fragments escrits per mi, també incorporava textos de Verdaguier. Albertí va fer un espectacle preciós, no caldria dir-ho. I em vaig tornar a trobar amb Lurdes Barba, esplèndida, com sempre. Xavier Frau feia un soldat entranyable, vergonyós en la seva nuesa, quan feia de Gentil enamorat. Jordi Figueras era un Verdaguier sofrent, commovedor. Sílvia Ricart, una minyoneta encantadora, capaç de trasmudar-se en marquesa de Comillas o en fada Flordeneu, i Rubèn Ametller era un narrador exacte, còmplice i histriònic en el punt just. Vaig anar a alguns assaigs i es va tornar a establir aquell vincle d'afectes, poderós i fràgil, que només dona el teatre i que forma part, per a mi, de la seva fascinació.

Quan vaig fer setanta anys, que ja són anys, Salvador Sunyer em va fer un regal preciós. un espectacle al Teatre Municipal de Girona, dirigit per Xavier Albertí i per Joan Ollé, que havia dirigit una obra meua feia anys, *L'hora dels adéus*, i per a qui havia traduït, feia poc, *La bottega del caffè*, de Goldoni. L'espectacle el van titular *Estimat Comadira* i va ser un espectacle amb poemes meus, amb algun fragment d'obres de teatre meues, amb cançons que m'agradaven i alguna amb lletra escrita per mi. Albertí va cantar «L'havanera del penene», lluint les seves millors

dots d'actor i va fer cantar a Marisa Martins aquella cançó de cabaret que li van esguerrar a Peralada. Ara el pianista, Efrem García, no va tenir cap por d'atacar la partitura de Xavier Albertí amb tots els ets i uts. L'espectacle em va emocionar profundament, per què amagar-ho. Hi havia tot d'actors i cantants que hi van voler ser, tants, que ara, si n'anomeno algun, em descuidaré d'un altre. De fet, va ser una festa d'amics, amb el teatre ple a vessar. Hi ha coses que mai no les pots agrair prou. I Xavier Albertí hi era pel mig, generós, amb la seva energia i la seva saviesa teatral. I Joan Ollé, amb la seva experiència en la direcció de lectures de poesia.

I aquí s'acaba la meva relació professional amb Xavier Albertí. No del tot, però, perquè tenim una cosa entre mans de la qual no vull dir res fins que el blat no sigui al sac i ben lligat. Un projecte que em fa molta il·lusió perquè serà ocasió de tornar-nos a veure sovint i de tornar-me a meravellar d'aquest enorme talent amb què sap enfrontar-se a la partitura d'un text. Primer, llegint-lo en profunditat i, després, fent-lo carn viva dalt de l'escenari.

Mots clau: català (teatre), Narcís Comadira, Xavier Albertí

Entrada anterior

Aquell home posseïa un nivell de serenitat com no n'havia conegut cap d'igual

Entrada posterior

Introducció al Dossier Xavier Albertí

Últims números

[Veure'ls tots](#)

(Pausa.)

[Textos legals](#)

[Política de cookies](#)

© 2018 revista pausa. Tots els drets reservats

[Qui som](#)

[Enllaços d'interès](#)

**Diputació
Barcelona**

Institut del Teatre

Contacte:

pausa@salabeckett.cat

